



DÁNSKO, Christian IV. (1588–1648), *Kobenhavn*, mincmistr Andreas Metzner (1593–1596), skilling 1595²

Av.: v perličkovém kruhu znak podložený křížem, v perličkovém kruhu **[.]IRIS lilie TIANV[.]4[.....]**

Rv.: v provazcovém kruhu nečitelné znaménko **SKI[...]** / **NCK[.]** / **NSK[.]** / **•95•**, v perličkovém kruhu **[.....]OT[.]Q•REX•ELEC[...]**

Lit.: *Hobson 1972*, 8–9, č. 38 var.

AR; 0,71/0,54 g;³ -/- mm; 11,5 h; mírně korodovaný a excentrický, zprohýbaný okraj, cca 40 % mince odlomeno, při okraji v poloze 6 h otvor (1,4/1,4 mm) provedený patrně hrotem kruhového průřezu z aversu na revers.

Sbírka: Středočeské muzeum Rožtoky u Prahy, archeologická sbírka.

Zvětšeno 3:1.

Nálezy mincí severoevropské proveniencie jsou na českém i moravském území obecně velmi vzácné.⁴ Pro období raného a vrcholného středověku je-

² Určení nalezené mince bylo zpřesněno dle internetu (www.danskmoent.dk).

³ Hmotnost mince před a po čišťení.

⁴ Zvláště v posledních cca dvou desetiletích jsme svědky stále stoupajícího počtu nejen jednotlivých nálezů mincí na našem území a to především díky rozsáhlým aktivitám amatérů s detektory kovů. Chvályhodnou, leč vpravdě sisyfovskou prací je snaha části odborné veřejnosti o alespoň výběrové dokumentování těchto–v mnoha případech–výjimečných nálezů ze všech (monetarizovaných) historických období. Jako příklad zde uvedme například nedávno publikovaný nález anglického půlšilinku z roku 1569 u obce Blato na Pardubicku (*Vorel 2011*). Z jednoduché logiky této věci vyplývá, že právě díky množství nálezů učiněných amatéry se budeme poněkud častěji setkávat i s takovými razbami, které v nálezech mincí na území Čech, Morava a Slezska nebyly dosud zaznamenány. Šance na jejich objevení odborníky-profesionály však bohužel vždy byla, stále je a patrně nadále bude (vzhledem k odlišným názorům na tuto problematiku napříč celým spektrem odborné veřejnosti) prakticky mizivá.

jich nálezy zcela chybí (ačkoliv raně středověké české ražby jsou ve skandinávských nálezech v malém množství zastoupeny). Ojedinele se vyskytují až v období raného novověku a to především jako marginální příměs v pokladech mincí uložených v období těsně před nebo během třicetileté války (*Kostlán 1986*, 206, pozn. 56; z nálezů např. Slaný: *Pospíšil 1956*, 227; Staré Prachatice: *Militký 1998*). Jako jednotlivé ztrátové exempláře se však ražby severoevropské provenience prakticky vůbec neobjevují. Jednu z mála publikovaných výjimek tak představuje např. unikátní nález švédského měděného 1/4öre ročníku 1635 ze Staré Boleslavi, pravděpodobně spojený s existencí švédského polního tábora z let 1639/1640 (*Waldhauser 2009*). Úplnou absenci mincí pocházejících ze severoevropského prostoru na našem území potvrzují až do konce 16. století také některé analytické studie (např. *Šimek 1972*, 15).

Pouze ojedinele jsou ražby severoevropské provenience také zaznamenány v českých dobových písemných pramenech, díky nimž můžeme alespoň částečně poodhalit některá fakta o jejich oběhu na území českého království. Drobné zmínky o dánských a švédských tolarech jsou uvedeny např. v textu sněmovního usnesení z roku 1577 týkajících se berných a neberných mincí⁵ (srov. *Čermák – Skrbek 1891–1913*, 75). Z poměrně obsáhlého výčtu nominálů vyplývá, že v domácím peněžním oběhu se sice bylo možné ojedinele setkat s vyššími nominály skandinávského původu, ovšem s ostatními drobnými ražbami téže provenience zřejmě jen výjimečně, neboť zde nejsou vůbec jmenovány.

Sekundární užívání a upravování starších platidel jako součástí šperku, solitérních závěsků či „amuletů“ se zcela běžně vyskytuje již od období antiky a přetrvává prakticky dodnes. Poměrně běžně se s jednoduše proděravěnými ražbami – závěsky setkáváme v souborech jednotlivých nálezů mincí z archeologických výzkumů. Bez zajímavosti pak není ani jejich občasný výskyt v obsahu některých pokladů mincí převážně datovaných do období novověku. V takových případech je velmi pravděpodobné, že druhotně upravená ražba získala z různých důvodů zpět původní status platidla, jenž bylo následně běžnou cestou uvedeno do oběhu a posléze tezaurováno. Z ikonografických dokladů sekundárního využití mincí je možné uvést např. obrazy Pietera Bruegela staršího (1525/30–1569) *Selská svatba* a *Selský tanec* (*Neumann 1965*, obr. 42, 44). Vzniku podobných jednoduchých ozdob napomáhal také dodnes běžný výskyt různě datovaných starších i novějších mincí ve venkovských domácnostech (ať již ve formě děděných rodinných památek či náhodně získaných či nalezených a posléze na památku uložených exemplářů). Je tedy pravděpodobné, že ke ztrátě popsané ražby – závěsku tak mohlo dojít i v poněkud pozdější době než v průběhu 17. století.

⁵ Usnešení sněmu obecního, jenž zahájen byl dne 5. února 1577 a uzavřen dne 2. března na hradě Pražském, oddíl Poznamenání neberných tolaruov a jiných cizích, lehkých a nehodnotných mincí, kteréž po vyjití terminu svatého Martina podle valvací a jich hodnoti do mince JMCské dodávány a měněny býti mají, a dále brány a vydávány býti nemají (*Čermák – Skrbek 1891–1913*, 69–81).

Nalezená mince představuje nejspíše ojedinělý ztracený předmět zanesený do polní polohy na samém okraji dnešního katastru obce patrně díky intenzivní novověké zemědělské činnosti (hnojení polí). Nelze však také zcela vyloučit možnost jeho náhodné ztráty přímo svým majitelem, neboť se v blízkosti místa nálezů dodnes nachází křižovatka několika komunikací směřujících do blízkých obcí Těšina, Chýnov, Libčice a Úholičky.⁶

Literatura

- Čermák, K. – Skrbek, B. 1891–1913: Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526, Díl I, Pardubice.
- Hobson, B. 1972: Catalogue of Scandinavian coins, Gold, silver and minor coins since 1534 with their valuations, Second edition, Nassau, Bahamas.
- Kostlán, A. 1986: Nálezy mincí českého prostředí z období třicetileté války jako historický pramen, Příspěvek k aplikaci matematických metod při rozboru historických hromadných pramenů pozdního feudalismu, Numismatický sborník XVII, 191–236.
- Militký, J. 1998: Depot mincí z počátku 17. století ze Starých Prachatic, Zlatá Stezka 5, Sborník Prachatického muzea 5, 169–196.
- Neumann, J. 1965: Pieter Bruegel, Malá galerie, sv. 4, Praha.
- Pospíšil, A. 1956: Slánský nález mincí, Numismatický sborník III, 220–227.
- Šimek, E. 1972: Česká mince v peněžním oběhu 2. poloviny 16. století, Studie ČSAV Praha 5, Praha.
- Vorel, P. 2011: Nález anglického půlšilinku z roku 1569 u obce Blato na Pardubicku, Numismatické listy 66, 63–66.
- Waldhauser, J. 2009: Švédský vojenský tábor ze třicetileté války na katastrech Staré Boleslavi (okr. Praha-východ) a Hlavence (okr. Mladá Boleslav), Archeologie ve středních Čechách 13/2, 939–964.

⁶ Viz např. zobrazení v tzv. I. vojenském mapování z let 1764–1768, list 90 (www.oldmaps.geolab.cz).